

IVO ANDRIÇ'İN DRİNA KÖPRÜSÜ ADLI ROMANI BAĞLAMINDA HAYATLARA UZANAN KÖPRÜLER

Sibel BAYRAM¹

Özet

İnsanlık tarihi boyunca üretilen ve evrensel kültürel miras olarak adlandırılan eserler, geçmiş değerlerin günümüze aktarılmasında önemli görevler üstlenmektedir. Kültürel mirasın önemli parçalarından biri de kuşkusuz köprülerdir. Köprü, iki şey arasında bağ veya ilişkiyi sağlayan şey anlamına gelmektedir. Köprüler sadece iki mekanı bağlayan somut yapılar olmaktan çıkıp buldukları bölgede birer ikon haline gelirler. Taşıdıkları anlam itibarıyla kentin sembolü olurlar. Kentin kimliklerini taşıyıp orada yaşayan insanlarla birlikte birçok olaya tanık olup şehrin baş karakterini oynarlar. Bosna-Hersek, geçmişten günümüze köprülerle zengin bir ülke olup buradaki köprüler, iki uzak yeri birleştiren taş yapılar olmaktan çıkmış bazen barışın simgesi olduğu farklı kültürlerin kaynaştığı birer mekanken bazen de savaşın başlangıç yerleri olmuşlardır. Bosna-Hersek'teki köprüler, mimari estetik olmanın dışında ayrı bir ruh taşımaktadırlar. İvo Andriç'in Osmanlı Döneminde Sokollu Mehmet Paşa tarafından yaptırılan Drina Köprüsünü anlattığı 'Drina Köprüsü' adlı eserinde köprü sadece iki yakayı birleştiren değil aynı zaman da doğu ile batı kültürünü de birbirine geçişini sağlayan bir kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine Osmanlı Döneminde yapılan Mostar Köprüsü çok kültürlülüğün sembolü olmuştur. Ancak bununla beraber köprüler her zaman kültürleri birleştiren yaklaştıran bir görev üstlenmemişlerdir. Bazen de yıkımların başlangıç yerleri olmuşlardır. Saraybosna'daki Latin ve Vrbanja Köprüleri savaşların ilk kıvılcımlarının ateşlendiği mekanlardır.

Anahtar Kelimeler: Köprü, şehirler, doğu-batı, kültür, çatışma

¹ Sarajevo Üniversitesi (Bosna-Hersek), Felsefe Fakültesi, Türkoloji Bölümü; Trakya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi.

IN THE LIGHT OF 'BRIDGE OF DRINA' BY IVO ANDRIÇ ,BRIDGES REACHING TO LIVES:BOSNIA

Abstract

The work of arts created through the human history and called global cultural heritage has a precious task to transfer old values to our modern day. One of the most important part of cultural heritage is Bridges for sure. Bridge means a connection between two things or a bond combining two things. After a while Bridges are not only a concrete building but also they become an icon with the meaning they carried in the area. They play the leading role by carrying people and witnessing many events with the locals. Bosnia Herzegovina is a country with so many bridges which are not only stone buildings combining two distant places but also they are the buildings which sometimes the symbol of peace and melting pot of different cultures and sometimes the beginning spot of the war. The bridges in Bosnia have a different soul of themselves in addition to their architectural beauty. 'The Bridge of Drina', a novel by Ivo Andrić, tells the story of Drina Bridge constructed by Sokullu Mehmet Pasha during Ottoman Period. The Bridge in this novel comes onto the stage as the main character which doesn't only combine two banks together but it is a meeting point for the east and the west cultures as well. Another bridge called Mostar constructed in Ottoman Period has become the symbol of multiculturalism. But Bridges has not always had the role of combining cultures and bringing them closer. Sometimes they became the start point of destruction. Latin and Vbanja bridges are the places where first sparks of destructive fire was ignited. In our presentation, the meaning the bridges in Bosnia carried is going to be studied in the lights of The Bridge of Drina by Ivo Andrić.

Key Words: Bridge, cities, east-west, culture, clash

Giriş

Köprüler, insanoğlunun ürettiği ve önemli kültürel mirasın birer parçasıdır. İnsanlık bu mirasa sahip çıkıp köprülere maddi boyutun da ötesinde farklı anlamlar yüklemiştir. Geçmiş uygarlıkların izlerini geleceğe taşıyan köprüler, insanlık uygarlığın ortak malı olmuştur.

Köprü, *"Herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan veya trafik akımının başka bir trafik akımını kesmeden üstten geçmesini sağlayan ahşap, kagir, beton veya demir*

yapı." anlamında kullanılırken ayrıca: "İki şey arasında bağ veya ilişkiyi sağlayan şey" anlamında da kullanılmaktadır.

"Kentsel mekanları oluşturan vazgeçilmez öğelerden şehir ikonları ait oldukları kentlerin sembolleridir. Kent dokusunda yarattıkları önemli etki kadar Lökçe'ye göre aslında 'onlar birer - lanmark- ve -ikon- olarak zamanda ve mekanda varolurken büyük düşüncelerin nerede ve nasıl olduklarının da işareti olurlar.' Eğer kent, bir araya geldiklerinde bütünü oluşturan farklı parçalara sahip bir yapı ise; bu tür anıt yapılar da şehrin en önemli parçalarıdır ve kentler genellikle o ikonlar olmadan düşünülemezler. Şehir ikonları aynı zamanda buldukları yerin ve zamanın, teknolojisi kültürü hatta yaşam tarzı ile, olanakları ya da olanaksızlıkları karşısında inşa edilmelerinin ardındaki mimari yaratıcılığın da birer simgesidirler. " (Selçuk, Akan,2005:37) Şehirlerdeki mekanlar ki köprüler bu konuda önemli bir fonksiyona sahiptirler. Mekanlar o şehirde yaşayan insanların yaşamsal pek çok olayları yaşadıkları simgesel yerlerdir. Şehir ikonları haline gelen kültürel eserler şehrin yaşamını, tarihini, zenginliğini ortaya koyar. Aynı zaman da şehrin prestijini de gösterir. Köprüler sadece bir taş yapı değil şehrin imajı açısından da önemlidir. Bu yüzden yapıların ihtişamlı olmasına göz doldurmasına dikkat edilir. Bu yapılar şehrin ikonu olurlar. Geçen zamana, güce meydan okurlar.

Şehirlerin kendilerine özgü özel kimlikleri bulunur. Bu özel kimlikler eserler yoluyla yansıtılır. Köprüler şehrin estetik güzelliğini ve dinanizmini yükseltirler. "Köprüünün somut ulaşım işlevinin ötesinde simgesel, anlamsal ve kültürel içeriği de var. Öte yandan, 'yerin ruhu'nu belirlemede tayin edici rol oynadığı da yadsınamaz..." (Selçuk, Er Akan,2005:39) Köprüler iki uzak mekanı birleştirme fonksiyonunun ötesine geçer. Simgesel olurlar.

Dünyada pek çok şehir sahip olduğu köprülerle anılır. Hatta bazen bu köprüler şehrin isminin ötesine geçer. Bosna-Hersek'teki Drina Köprüsü, Mostar Köprüsü, San Francisco Golden Gate Köprüsü, Londra Tower Bridge, Budapeşte Zincirli Köprü, Sidney Harbour Bridge, Türkiye'deki Boğaziçi Köprüsü iki mekanı birleştirmenin ötesinde kültürel manevi değerleri taşıyan geçmiş geleceğe bağlayan yapılarıdır. Bu yüzden bunlar mimari eser olmanın ötesindedirler. Şehirdeki kullanıcılar, zamanla bu köprülerle kendisini özdeşleştirirler. "Anlaşıldığı üzere insanın yeryüzündeki hayatı; çok büyük ölçüde zamana ve içinde yaşadığı fizikî çevreye göre şekillenmektedir." (Özder,2012:215) Zamanla bir kültür oluşur. "Mümtaz Turan kültürü; 'Bir milletin hayat biçimi' olarak tanımlar. Canlı varlıklar içinde sadece insana özgü bir yetenek olan kültürü oluşturabilme aynı zamanda insanı hayvandan ayıran en temel özelliktir. Böylece insanın kavramlaştırma, soyutlaştırma, sembolleştirme ve

akılsallaştırma özelliği ile kâinatı, tabiatı, kendini ve toplumu anlama, anlamlandırma, açıklama, oluşturma ve değiştirme çabası sonucu kültür ya da medeniyet ortaya çıkabilir." (Akt. Özder, 2012:16) Köprüler insanların kendilerini anlamlandırdıkları, birtakım anlamlar yükledikleri cansız varlıklardır.

Toplumun kültüründe sahip olduğu coğrafik özellikler de etkili olur. Bosna-Hersek dağlık bir yapıya sahip olup pek çok nehre sahiptir. Bu nehirlerde kurulmuş olan köprüler buldukları şehirlerle özdeşleşmişlerdir. Bosna-Hersek hem köprüler bakımından hem de sahip olduğu kültür bakımından zengindir. Birçok çeşitliliği kendisinden barındıran Bosna-Hersek kültürel, dini bir karışımdan oluşmaktadır. Başkent Saraybosna için Avrupa'nın Kudüs'ü tabiri kullanılmaktadır: *"Antik Butmir kültürüne beşiklik eden Bosna, Keltler, İlliryalılar, Romalılar vd. toplulukların hakimiyeti altında kalmıştır. Avar Türkleri'yle yakın ilişkileri bulunan Slav halklarının 6. yüzyılın sonlarından itibaren bölgeye göçü, Hristiyanlık ve İslam, B-H'nin etnik yapısını belirleyen en önemli unsur olmuştur."* (Eker,2006:72) Bosna-Hersek tarihinde önemli bir olay da Osmanlının Bosna'yı 1463'te fethetmesidir. *"Fatih Sultan Mehmed'in maiyyetinde seferlere katılan ve aynı sultanın biyografisini yazan Dursun Bey, Bosna'nın fethini anlatırken, 'Fi'l-cümle bu mübârek seferde dört vilâyeti feth ve istihlâs edüb sancakbeyi ve kadılar nash edüb me'âdinleri üzere emînler konulub re'âyâya cizye-i şer'î olundu. Bu feth-i mübînle ganâyim-i azâyim-i bî-nihâyetle mürâca'at buyurdu ve dârü's-saltana İstanbul'a geldi' demektedir. Bu ifadeden Sultan II. Mehmed'in İstanbul'a dönüşünden önce, hemen fethi müteakip Bosna sancağının kurulduğu ve sancakbeyinin tayin edildiği anlaşılmaktadır."* (Oruç, 251, <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/5108>, 10.03.2013) Daha sonra Bosna sancağında altı kadılık oluşturulmuştur: *"Yeleç Vilayeti ve Yeleç Kadılığı, Saray Vilayeti ve Saray Kadılığı, Kral Vilayeti ve Bobovats ve Neretva Kadılıkları, Pavli Vilayeti ve Vişegrad Kadılığı, Kovaç Vilayeti (Pavli Vilayetiyle birlikte Vişegrad Kadılığı), Hersek Vilayeti ve Drina ve Blagay Kadılığı "* (Oruç,254, <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/5108>, 10.03.2013)

"Hersek vilayetinde iki kadılık bulunuyordu. Bunlar merkezi Foça'da olan Drina kadılığı ve merkezi Blagay olan Blagay kadılıkları idi. 1469 yılında Drina kadısı Mevlana Eminuddin, Sokol nahiyesinde 4097 akçelik gelir getiren iki karyeyi timâr olarak tasarruf etmektedir. 1472 tarihli bir Dubrovnik kaynağında Eminuddin 'hayatının sonuna kadar Hersek vilayetinin kadısı (Eminuddin, dozivotni kadija hercegovackog vilajeta)' olarak nitelendirilmektedir. Blagay kadısı İmran'ın Nevesinye nahiyesindeki bir karyeden 4080 akçelik bir timâr geliri vardı. Drina kadılığına tabi nahiye Sokol, Samobor, Kukany, Mileševo, Dubštitsa, Bohoriç,

Poblatye ve Kava'dır. Blagay kadılığı nahiyeleri ise Blagay, Gorajde, Zagorye, Bistritsa, Osanitsa, Tocevats, Vişeva, Kom, Neretva, Nevesinye, Blagay, Trebinje, Popovo, Vidoška, Dabri, Konats Polje, Vatnitsa (Fatnitsa), Gatsko, Mostar, Drejnitsa, Onogoşt, Dubrava idi." (Oruç,261,<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/5108>, 10.03.2013)

Osmanlının Bosna fethi siyasi olduğu kadar yeni bir kültürel dönemin de başlangıcı olmuştur. Çünkü bu tarihten sonra Bogomil mezhebine bağlı olan Bosnalılar topluca İslamiyet'i kabul etmişlerdir. Bu tarihten 1908 Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun egemenliğine kadar Osmanlının sınır ucundaki sınır ülkesi olmuştur. Bu topraklar doğu ve batı arasında tampon görevi görmüştür. Bosna topraklarında pek çok asker devlet adamı yetişmiş buralar İstanbul yönetimine her zaman yakın olmuştur. 1977-1978 Türk-Rus savaşından sonra ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun bu toprakları almasından sonra 1918 yılında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın bir parçası haline gelmiştir. *"1970'li yılların dünyaya model olan Güney Slav Ülkesi aslında Osmanlı'dan sonra pandoranın kutusu hâline gelmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Tito'nun kadife kaplı demir yumruğuyla kapatılan kutu, ölümünün ardından yeniden açılacaktır."* (Eker, 2006:73) Din Sırp, Hırvat ve Boşnaklar arasında en önemli kimlik olmuş aralarındaki fay hattını oluşturmuştur. Tito döneminde din ögesi oratadan kaldırılırken Tito'dan sonra yine baskın ve ayırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kimlik savaşında üç toplulukta da tam olarak aidiyet duygusunu taşımamaktadır. Hırvatlar, Hırvatistan'daki soydaşlarına bağlılıklarını sürdürürken Sırlar Sırbistan'daki soydaşlarına bağlılıklarını sürdürmektedirler. Boşnak müslümanlar ise kendilerini yalnız hissetmektedirler. *"Etnik kimlik, toplumun kendisini nasıl gördüğü ve başkalarının toplumu nasıl gördüğü olmak üzere iki boyutludur. 'Din-sekülerizm, tarih, coğrafya, dil, zaman, koşullar' vb. değişkenlerin ortaya çıkardığı bu iki boyut, her zaman birbiriyle tutarlı değildir. B-H'de, kimin; kimi, kime, neye göre adlandıracağının kesin ölçütleri yoktur. Müslüman, Ortodoks ve Katolik etnitelerin nasıl adlandırılması gerektiği çok karmaşık, karmaşık olduğu kadar yaşamsal bir sorundur."* (Eker,2006:74) Zaman zaman Bosnalı tabiri kullanılmakla birlikte Sırlar ve Hırvatlar bu tabirin müslümanları çağrıştırdığı gerekçesiyle bu tabiri kullanmayı reddetmektedirler. Bununla birlikte Boşnakların müslüman Sırp olduğu savı da ileri sürülmektedir. Bu kimlik karmaşası sadece günümüzde değil geçmişin de bir sorunudur. *"Sokollu Mehmet Paşa (Boş. Mehmed Pasa Sokolovic) Hırvatlara göre ihtida etmiş Hırvat, Sırlara göre de aynı şekilde ihtida etmiş Sırp'tır."* (Akt. Eker,2006:74)

"Bosna-Hersek'in Osmanlı topraklarına katılmasından sonra sadece siyasi ve askeri anlamda değil ekonomik ve kültürel anlamda da yeni bir dönem başlamıştır. Yönetim sistemi din, İslami Türk medeniyetine ait olan her şey Bosna'da da yerleşti. Mahalleler bile doğu sitiline göre yeniden düzenlendi. Zanaat ve ticaret gelişti. Çeşitli mimari yapılar ve anıtlar inşa edildi. Bu sosyo-ekonomik değişikliklerde ülkede ilk olarak askeri stratejik yapılara önem verildi. Bu yapılar arasında en önemli yapılar köprülerdir. Bu tip yapılar genellikle sultanların, sadrazamların, Bosna valilerin adına yaptırılmıştır. Dolayısıyla devlet bütçesinden karşılanmıştır." (Çeliç, Mujezinoviç,1998:23)

Bu kimlik karmaşasının içerisinde sahip olduğu nehirler bakımından zengin olan Bosna-Hersek'te birçok köprü zaman zaman kültürel ayırımı, zaman zaman da kültürel birleşimi sağlamıştır. Tarihte zengin kişiler tarafından yaptırılan köprüler bu zengin kişilerin tanınmasını sağlamıştır.Osmana A. Sokoloviç'e göre: *"Taş köprüleri yaptıranlar çeşitli yerlerden İstanbul'dan, Bosna-Hersek'ten, Hırvatistan'dan ve İtalya'dan gibi çeşitli yerlerden gelmelerine rağmen işim ilginç yanı yapıları doğu konseptine uydurmuş olmalarıdır. Bu geleneğin dışına çıkan yapılar oldukça azdır. Bu kişilerin arasında en örnek alınacak olan kişi Koca Mimar Sinan'dır. Kariyerini de buna benzer bir işle başlatmıştır. Üç büyük kadirge inşa etmiştir. İran seferleri sırasında Doğu Anadolu'ya asker geçirmek için Van Gölü üzerinde kurmuştur." (Bejtiç,1953:274)* Bosna-Hersek'te yaptırılan bu köprüler arasında en değerli olanlar Mostar Köprüsü ve Vişegrad'daki Drina Köprüsü'dür. Bu köprüler zerafetleriyle dikakat çekerler. Bu köprüler sadece geçişi sağlayan birer araç olmaktan ziyade sosyal, kültürel anlamlar da taşırlar. Ivo Andriç'in romanına konu olan ve Drina nehri üzerinde kurulan Drina Köprüsü, sosyal hayatın birer parçasıdır. İnsanların ortak hafızasında 'köprü üstünde' sözü yer edinmiştir. Kasabadaki hayat köprü ile başlar. Hem Müslüman hem de Hıristiyan çocukları ilk oyunlarını, ilk gezintilerini köprü'nün üstünde yaparlar. Köprü, hem birleştirici hem de ayırıcı bir özelliğe sahiptir. Köprü'nün sol kıyısında Hıristiyanlar otururken sağ kıyısında Müslümanlar oturmaktadır. Farklı kıyılarda otursalar da köprü ortak mekanlarıdır: *"Bu kasabada oturanların yaşamı bu köprü ile Kapıya'sının üstünde çevresinde ya da onunla ilgili olarak gelişir, akıp gider. Özel ya da genel yaşantıda her geçen konuda masalarda her zaman 'Köprü Üstünde' sözü duyulur. Gerçekten de çocukların ilk gezintileri, ilk oyunları orada başlar. Drina'nın sol kıyısında doğan Hristiyan çocukları daha bir haftalık iken köprüyü geçerler. Çünkü vaftiz olmak için onları sağ kıyıdaki kiliseye götürürler. Hatta sağ kıyıda oturanlar, yani Müslüman çocukları bile tıpkı babalarının ve dedelerinin yaptığı gibi çocukluklarının büyük bölümünü köprü'nün üstünde veya çevresinde geçirirler."*

(Andriç,1980:23) Çocukluk, köprü altında geçerken gençlikle beraber artık Köprü üstüne taşınılır. Köprü üstü gençlerin aşklarının yeşerdiği ilk fısıldaşmaların yapıldığı ilk heyecanların duyulduğu mekandır: *"İlk hülyaları, bakışmalar, fısıltılar, laf atmalar, ilk iş görüşmeleri hep burada başlar, pazarlıklar ve anlaşmalar burda yapılır, ilk randevular burada verilir."* (Andriç,1980:29)

Köprü kasabalıların karakterini, kaderini de tayin eder. Vişegradlıların hayalperest olmaları, melankolik bir yapıya sahip olmalarındaki en büyük etken burdaki insanların Kapiya'da uzun saatler kalıp hayallere dalmaları gösterilir: *"Çok eskiden biri bu Kapiya'nun, kasabanın kaderi ve kasabalıların karakterleri üstünde büyük bir etki yaptığını söylemiş. Vişegradlıların hayal kurma ve düşünceye dalma eğilimlerinin, karakterlerindeki melankolik umursamazlığın nedenini, Kapiya'da geçirdikleri o uzun düşünceye dalma saatlerinde aramak gerektir."* (Andriç,1980:31)

Mekan ve insanlar arasında bağlantı bulunur. Mekanlar insanların ruh halini etkiler: *"Bu neşeli insanları böyle yapan Kapiya mıdır? Yoksa istek ve ihtiyaçlarına cevap vererek Kapiya mı kendi zeka ve düşüncelerinden doğmuştur."* (Andriç,1980:33)

Köprü aynı zaman da acıklı, neşeli birçok hikayenin doğmasına sebep olmuş Vişegradlılarla bütünleşmiştir. Aralarında organik bir bağ oluşmuştur. Köprü ile ilgili anlatılan hikayeler aynı zaman da kasabanın da hayat hikyesidir.

Devşirilen sadrazamlar, *"devşirilip Türk olduğu için büyük bir günah işlediklerini düşünüyorlardı. Vicdanlarını rahatlatmak ve memleketlerine borçlarını ödemek için köprüyü yaptırdıkları söylense de bu kanıtlanmamıştır. Ancak bu köprüler daha çok ülkenin bütünlüğü için inşa edilmiştir."* (Çeliç, Mujezinoviç,1998:23) Hırvat ders kitaplarında da romandan bu devşirme ile ilgili bölümün alıntı yapıp okutulması ayrıca ilginç bir durumdur. Andriç ise bunun tersine bir yorumda bulunur. Sadrazamın artık yepyeni bir insan olduğunu ancak yıllar geçtikçe uzaklardan memleketini, köprüsüz Drina Nehri'ni düşünüp göğsünün sızlandığını ifade eder: *"Sokullu Mehmet Paşa memleketin çok yakın bir yerde yaptırmış ancak bunun asıl sebebi bu bölgenin merkezle Orta Avrupa'yı bağlayan en önemli yer olmasıdır ."* (Çeliç, Mujezinoviç,1998:23)

Sokollu sadece memleketi Vişegrad'da köprü yaptırmamıştır. Başka yerlerde de köprüler yaptırmıştır. *"Podgorica'da Trebišnica'da birer köprü yaptırmıştır. Bu köprüler o dönemde Dubrovnik ve Hırvatistan'da büyük rol oynamışlardır."* (Çeliç,Mujezinoviç,1998:23)

Yazar, Sokullunun duygusal sebeplerden değil ekonomik ve stratejik sebeplerden dolayı bu köprüyü inşa ettiğini ifade eder: *"Evliya Çelebi Vişegrad'da köprüünün sağ tarafında kervansaray ve bir imaret olduğunu yazmaktadır. Çelebi, bu kervansaraya on bin deve,katırın sığıdığını yazar. Çelebi bu sayıyı abartılı anlatsa da hayranlıkla bahsettiğine göre gerçekten kaliteli ve büyük bir yapı olduğu halk arasında 'taş han' olarak bilindiği bir gerçektir."* Çeliç, Mujezinoviç,1998:177)

Köprüünün yapılışı açılışı ile ilgili hikayeler yüzyıllar boyunca anlatılır. Halk, köprü ile ilgili hafızalarındaki anıları değiştirerek ve başka olaylar katarak yeni hikayeler üretir: *"Bayramda bile şeker yemeyenler bol bol şeker yedi. Kasabanın çevresindeki köylere kadar helva yiyen herkes sadrazama ve eserlerine uzun ömür vermesi için dua etti. Kazanın başına on dört defa gelen çocuklar vardı. Aşçılar artık onları tanımışlar, kepçelerle kovalıyorlardı. Bir çingene çocuğu helvayı fazla kaçırdığından o gece öldü. Bu gibi olaylar, halkın hafızasında yer alıyordu."* (Andriç,1980:88)

Köprüünün varlığı kasabalıya güç verir. Her şeyi başarabileceklerine dair onları motive eder. Hayati unsurlardan olan hava, su, toprak elementlerine bir de köprü eklenmiştir: *"Sanki hayatın bilinen elemanlarına: Gökyüzü, toprak ve suya, birdenbire bir eleman daha katılmıştır."* (Andriç,1980:89)

"Birçokları da yarım saat yürüyerek Kalata ya da Mezarlına'ya kadar gidiyor, karanlık iki dağın arasında çeşitli büyüklükteki on bir kemeriyle yeşil suların üstüne tuhaf arabeskler çizen uzaktan hafif ve bembeyaz görünen köprüyü seyrediyordu." (Andriç,1980:90)

Andriç, romanda 1571 yılını köprüünün tamamlanış tarihi olarak Baki tarafından yazıldığını belirtir: *"İstanbul'da bir şair tarafından yazılmıştı. Bu vakfi yaptıranın adını, sanını ve rütbesini köprüünün tamamlandığı mutlu yılı (Hicri 979, Miladi 1571) yazıyordu."* (Andriç,1980:90) Baki tarafından yazılan bu manzumeler kasabalının günlerce üzerinde yorum yapmasına sebep olur. Bu manzumeleri anlamaya çalışırlar.

"Drina Köprüsü, ekonomik ve stratejik öneme sahiptir. Vişegrad, Ortaçağda merkezi bir konumdaydı. Ortaçağda Pavloviç ailesine aitti. Türkler gelmeden önce burda bir köprü var mıydı bilinmiyor. Ancak 16. Yüzyılın ilk yarısında Drina Nehri üzerinde ahşap bir köprü sayesinde geçiliyordu. Bu köprü Kuripeşiç'in resminde resmedilmiştir." (Çeliç, Mujezinoviç,1998:175) Vişegrad'ın tarih boyunca stratejik öneme sahip olmuştur. İlk Sırp ayaklanması, 1. ve 2. Dünya savaşları sırasında karşıt güçlerin biraraya geldiği yer olmuştur.

Kasaba yüzyıllar içerisinde geliştikçe köprü önemini korudu. Kuşaklar gelip geçtikçe kasabalının hayatındaki yeri daha da arttı: "*Kasabada bıraktığı ışıklı iz hiç değişmedi. Dağların gökyüzüne çizdiği profilin hiç değişmediği gibi.*" (Andriç,1980:94) Gençler, Kapıya'ya gelip oturur, burda kasabalının felsefesini de öğrenir, sorunları önemsememesi gerektiğini algılar.

"*Köprünün en yüksek yeri sudan 13.80 mdir. Balkon şeklinde bir çıkıntısı bulunmaktadır. Yolda geçenlerin dinlenmesi için bir sofa bulunmaktadır. 1886 yılına kadar bu çıkıntının üzerinde Kapıkula vardı.*" (Çeliç, Mujezinoviç,1998:275) Bu sofada insanların dinlendiği, görüştükleri, şarkı söyledikleri bir mekandır: "*Yine halk, sohbet etmek, iş üzerine konuşmak ve tatlı tatlı uyuklamak için sofaya gelmeye başladı. Yaz geceleri gençler kafiler halinde şarkı söylüyorlardı. Bir gönül ağrısını dindirmek isteyen ya da uzak diyarların serüveninin özlemine çeken gençler gelip oraya oturulardı.*" (Andriç,1980:121)

Köprü, kasabanın baş kahramanıdır. Gelip geçen kuşakların kaptislerini, dertlerini dinleyen, ortak olan ancak hiç değişmeyen hep aynı kalan... Köprü sadece yaşama canlılık katmaz aynı zamanda bazen hayatın bitişine de yardımcı olur. Yazar: "*Sosyal çatışmaları anlatmak için Drina Köprüsü'nde Fata Avdagina ve Çorkan karakterlerini kullanır.*" (Kazaz, 2012:45) Drina Köprüsü adlı eserde Fato, istemediği bir kişi ile evlendirildiği için köprüden atlayarak hayatına son verir. Olayın sonlandığı yer köprüdür: "*Sağ ayağıyla taş korkuluğa bastı ve sonra kanatlanmış gibi eyerin üstünden sıçrayarak köprünün altında uçuldayan suya atladı.*" (Andriç,1980:143)

Köprü ile ilgili efsaneler anlatılıp köprünün gücü mübalağalı bir şekilde halk arasında yayılır. Avusturyalılar Vişegrad'a yaklaştığında köprünün müslüman olmayan bir milletin geçmesine izin vermeyeceğine inanılır: "*Bu köprü bir vezirin hayratıdır. Bu köprünün gavur kuvvetlere*

geçit vermediği yazılıdır. Onu biz değil de ne kılıcın ne de tüfeğin etkilemeyeceği 'bir evliya koruyor. Düşman gelince o.. mezarından kalkacak, köprüünün ortasında dikilecek...' (Andriç,1980:143)

Nehrin bir tarafında Molla İbrahim diğer tarafında ise Rahip Nikola yaşamaktadır. Drina köprüsü farklı dinden olan bu insanları birleştirir. Molla ve rahip kendi milletleri için çalışan ama aynı zamanda çok iyi dostturlar. Halk arasında '*papazla hoca gibi sevişiyorlar*' tabiri kullanılır. Her ikisi nehrin karşı tarafında oturduklarından birbirlerine '*komşu*' diye hitap ederler. Avusturyalılar geldiğinde de her ikisi Kapıya'da durup düşmanı durdurmak isterler. Vişegradlıların hayatlarında dönüm noktası olan bu olayda savunma mekanı olarak köprü seçilmiştir. Düşmana karşı farklı dinlerden olan iki millet birlikte hareket etmiştir.

Avusturyalılar kasabaya geldikten sonra sosyal değişim yaşanmış ve bu değişim de ilk önce köprüde hissedilmeye başlanmıştır: "*Yabancıların getirdikleri yeniliklerle, halkın değişmeyen geleneklerin çarpışması asıl köprüde başladı.*" (Andriç,1980:179)

Köprü aşkın filizlendiği, yaşandığı, gençlerin aşklarından yakındıkları ya da unutmak için uğraştıkları, aşk yüzünden kavgalar ettikleri, suya bakarak heyecanlar duydukları hayal kurdukları bir yerdir: "*Kapıya ile kasabanın kadınları arasında her zaman bir bağıntı bulunmuştur. Delikanlılar köprüden geçen genç kızlara laf atmak, ya da gönül ağrılarını dindirmek, onları unutmak... Ya da onlardan yakınmak için oraya geliyorlardı. Kadınlar yüzünden çok kavgalar da olurdu. Sevgilileri için şarkı söyleyen sigara içerek sessizce akan suyu seyreden, yalnız kendini unutmaya çalışan gençler de pek çoktu.*" (Andriç,1980:179)

Geçen yıllarla birlikte kasabadaki sosyal değişim köprüye de yansır. Daha önce kadınlar Kapıya'da oturmazken Avusturyalılar döneminde kadınlar daha rahat gelip Kapıya'da oturmaya vakit geçirmeye başladılar: "*Nice aşklar burada alevlenmiş yine niceleri burada sönmüştür. Ama ne olursa olsun ne Müslüman ne de Hıristiyan kadınları hiçbir zaman gelip Kapıya'da oturmamışlardı.*" (Andriç,1980:182)

Andriç, Avusturya döneminde kasabadaki sosyal hayatı daha düzenli daha gelişmiş olarak görür: "*Jelçiç, Drina Köprüsü romanında Bosna'daki Avusturya – Macaristan hakimiyeti anlatılırken anlatıcı Andriç dünyaya bir Sırp gözüyle değil bir batılı bir Latin gözüyle*

baktığını ifade eder. Çünkü bu bölümde Andriç 1878'den sonra geri kalmış Bosna toplumunda günlük hayatta bazı değişikliklerin meydana geldiğini anlatır." (Kovaç,2012:139)

Avusturya-Macaristan döneminde gelen Macarlar, Polonyalılar da köprünün büyümesine kapılıp saatlerini Kapiya'da geçirmeye başlarlar: *"Birkaç yıl sonra onlar da saatlerce Kapiya'da oturmaya, kalın kehribar ağızlarıyla sigaralarını içerken, kasabanın yerlileri gibi..."* (Andriç,1980:222)

Sadece Bosna'daki olaylar değil Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile ilgili haberler de Kapiya'da asılır: *"Majesteleri İmparatoriçe Elizabeth'in Cenevre'de iğrenç bir suikaste kurban gittiği ve Luccheni adlı bir İtalyan anarşisti tarafından öldürüldüğü bildiriliyordu."* (Andriç,1980:258)

Köprü ile ilgili birçok efsane anlatılır. Köprüyü onarmanın, değiştirmenin uğursuzluk getireceğine inanılır: *"Ben de bu köprüye dokunmakla iyi etmiyorlar diyorum size! Bakın görürsünüz! Bunun sonu iyi çıkmaz. Onu bugün onardıkları gibi yarın da yıkarlar. Rahmetli Molla İbrahim bana anlatmıştı. Bir kitapta okumuş, canlı suya dokunmak, akıntısını değiştirmek çok günahmış."* (Andriç,1980:267) Köprüye olağanüstü özellikler verilir. Onun yıkılacağını düşünmezler. Köprü sonsuza kadar ayakta kalacaktır. Çünkü köprü Allah sevgisiyle yapılmıştır: *"Her köprünün ne biçim olursa olsun, isterse bir selin üstüne uzatılan bir ağaç kütüğü, ister Mehmet Paşa'nın güzel eseri gibi olsun, başında daima bir melek bekler ve Cenabı Hak ne kadar ömür verdiyse o kadar dayanır."* (Andriç,1980:267)

19. yüzyıldan itibaren Drina Köprüsü'nde modernizm yakından takip edilir. Kasabaya tren gelir. Vişegrad'a trenin gelmesiyle köprünün doğu ile batıyı birleştirme görevi sona erer. Ancak halkın sosyal yaşantısındaki önemi devam eder. Halk yine Kapiya'ya gidip dinlenir, sohbet eder: *"Halk köprünün o eski köprü olmadığına, köprüden geçen yolun artık batı ile doğuyu birleştirmediyğine inanyor ve bunu kolayca kabul ediyordu."* (Andriç,1980:276) Ülkedeki yönetim biçimi değişiklikleri köprünün üzerindeki bildirilere yansır. Daha önce Türkçe yazılan bildiriler Osmanlının gitmesiyle birlikte artık Türkçe bildiriler asılmaz. Yerine Sırpça yazılır: *"Bu sefer bildirinin Türkçesi yoktu. Hoca da Sırpça okumasını bilmiyordu."* (Andriç,1980:279) Prag'a, Graz'a, Zagreb'e okumak için giden gençler yanlarında getirdikleri kitaplarla kasabada farklı bir hava estirirler.

"İhtiyarlar 'ah' çekerek Balkanlardaki yeni sınırlardan ve Türk hakimiyetindeki Lika'dan İstanbul'a uzanan coğrafyada geçen çocukluklarından bahsederler." (Kovaç,2012:83) Robert Hodel'e göre Osmanlı dönemi romanda tatlı bir sessizlik olarak görülür, Avusturya dönemi ise karmaşadır.

Türk sınırının Edirne'ye çekilmesinden sonra artık köprü doğuyu da bağlamaz. Sadece Vişegrad'ın iki yanını bağlama görevi kendisine kalmıştır: "*Daha dün oracıkta olan ve onu yaratan Doğu... Son zamanlar çok sıkışmış, kemirilmiş olmasına rağmen daimi ve gerçek olan doğu, şimdi bir hayalet gibi birden kayboluvermişti. Artık köprü, şehrin iki yanı ile... Drina'nun iki yanındaki yirmi kadar bucak ve köyden başka bir yeri birleştirmiyordu.*" (Andriç,1980:294)

Fra Jukiç, Türklerin yaptırdığı hiçbir şeyi beğenmemesine rağmen köprüden hayranlıkla bahseder. Otto Blau da beğenen kişiler arasındadır. Drina Köprüsü sadece müslümanlar için değil Sırlar için de önemli olmuştur. Drina Köprüsü'nü konu edinen Ivo Andriç, bu romanla Nobel ödülünü almıştır. "*Post Yugoslav siyasi ve kültürel coğrafyasında birbirinden farklı dört dil oluşsa da Andriç'in eserlerini bu dillere çevirme ya da uyarlama ihtiyacı duyulmamıştır. Çünkü Andriç okuyucular tarafından yabancı bir kültürün temsilcisi olarak algılanmadı. Ancak politik ve kültürel çevrenin değişmesiyle Andriç'e takınılan tavır da değişmiştir.*" (Lovrenoviç,2012:13)

Sırlar Andriç'i Sırp yazar olarak nitelendirmektedirler, Hırvatlar ise yazarın Katolik bir aileden gelmesinden dolayı ona sahiplenmektedirler. Boşnaklar ise daha eleştirel bakmaktadırlar.

Mostar Köprüsü:

"*Daha Roma Döneminde Mostar ve çevresinin nüfusu fazla bulunmaktaydı. Buranın etrafı arkeolojik kalıntılarla ünlüydü. II. Dünya savaşına kadar 'Kasor'daki eski köprü kullanılmaktaydı. Bu köprü Roma döneminde inşa edilmişti. Türkler Bosna'ya geldiğinde ahşap bir köprü kullanılmaktaydı. Osmanlı Döneminde bu bölge ekonomik ve siyasi yönden bir merkezdi"* (Çeliç, Mujezinoviç,1998:229)

Burada bulunan eski köprü sağlam olmadığı için Osmanlılar yeni bir tane yapma gereği duymuşlardı. Evliya Çelebi de bu eski köprüden bahseder. Neretva Nehri üzerinde kalın çelik zincirden oluşan bir köprü olduğunu söyler: "*Mostar Kumova Slame'ye uzanan bir gökkuşağını andırmaktadır. Köprüünün iki tarafında da birer kale bulunmakta ve şehri bir yakasını diğer yakasına bu köprü olmadan geçmek mümkün değildir.*" (Çeliç, Mujezinoviç,1998:229)

Evliya Çelebi, bugüne kadar on altı yer gördüğünü ancak bu kadar güzel bir köprü görmediğini ve bu köprüünün gökyüzüne kadar yükseldiğini mübalağalı bir şekilde ifade etmiştir. Mostar Köprüsü genişliği on beş adım, uzunluğu ise yüz adımdır. Evliya Çelebi'den önce Poulet, köprüyü görmüş ve köprü hakkında şunları yazmıştır: "*Bu varošta beş gün kaldık. Neretva Nehri'inin üstündeki köprüden başka hiçbir şey dikkatimizi çekmedi.*" (Çeliç, Mujezinoviç,1998:231)

Mostar Köprüsü de efsanelere, şarkılara konu olmuş, yapımında karşılaşılan zorluklar efsaneleşmiştir. Köprü sol tarafında bir mescit bulunmaktaydı ve Avusturya Dönemine kadar ezan buradan okunmaktaydı. Ayrıca köprüden atlama şenlikleri burdaki halkın hayatının en önemli eğlencesidir: "*Evliya Çelebi bu şenliklerden bahsederken geçmişte bazıları kafa üstü atlarken diğerleri oturarak alaturka sitiliyle atlamaktaydılar, ikişer üçer kişi atlayıp suyun içerisinde mutlu bir şekilde çıkmaktaydılar.*" (Çeliç, Mujezinoviç,1998:246) II. Dünya savaşı sırasında da köprüünün altında bir eğitim uçağı geçmiştir.

Latin Köprüsü:

Bosna-Hersek'te tarihi öneme sahip bir diğer köprü de Latin Köprüsü'dür. Latin Köprüsü 1. Dünya savaşının kıvılcımı bu köprü üzerinde çıkmıştır: "*Latin Köprüsü 1798 yılında inşa edilmiştir. Tüm masraflarını Hacı Abdullahage Briga ödemiştir. Ölmeden önce servetinin üçte birini bu amaçla harcanmasını vasiyet etmiştir. Köprüünün inşası için Ljubinja şehrinden Mimar Risto ve on iki ustası davet edilmiştir. Ancak o gelmediği için onun yerine Mimar Jovan yetmiş altı günde inşa etmiştir. Köprüünün inşası yerli mimarların da yetenekli olduğunu gösteriyor çünkü yüksek bir sanat değerine sahip olduğu görülmektedir. Osmanlı döneminde mimarinin en yüksek seviyede olduğu dönemde inşa edilmediği düşünülecek olunursa köprüyü yapanların yeteneği ve sanatı daha büyük bir değer kazanmaktadır.*" (Bejtiç, 1953:274)

Köprü adını nehrin sağ tarafındaki 'Latinlik Mahallesi'nden alır. Bu mahallede Katolikler yaşamaktaydılar. Türk kaynaklarında ise 'Frenklük Mahallesi' olarak geçer. Mehmet Emin İsviç köprüyü yaptıran Abdullah Briga için: "*Zenginleri kötü anmamak gerekir çünkü öldükten sonra yaptıkları hayırlarla anılırlar. Bu yıkık köprüyü yüz fakir onaramazdı. O ise tek bir vasiyetle köprüyü mirası yapmıştır.*" (Kreşevijakoviç, 1939:203)

Estetik, zarif, minik sayılabilecek hatta benzerlerine Osmanlı coğrafyasında sıkça rastlanabilecek olan bu vakûr köprüyü dünyanın en ünlü köprülerinden biri yapan olay 28 Haziran 1914 günü gerçekleşir. 9.381.551 insanın ölmesi, 23.148.975 insanın ciddi şekilde yaralanması ve kaybolan 31.266.438 insandan haber alınamaması sonucunu doğuran I. Dünya Savaşı'nı başlatan kıvılcım bu köprünün üzerinde çakılır. Avusturya - Macaristan veliahtı Ferdinand ve eşi Hohenberg Düşesi Sofia 28 Haziran 1914 tarihinde, 6 sene evvel ilhâk ettikleri Bosna-Hersek'in merkezi Saraybosna'yı ziyaret ederken, ayrılıkçı bir Sırp milliyetçisi olan Gavrilo Princip tarafından bir sükast sonucu öldürülür. Kısa bir süre sonra 28 Temmuz 1914'te Avusturya-Macaristan Sırbistan'a savaş ilân eder. Suikastten hemen sonra Avusturya-Macaristan hükûmeti tarafından suikastın yapıldığı yere maktûl prensin anısına bir anıt dikilir, fakat bu anıt 1918 yılında Avusturya - Macaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'nı kaybedip bölgeden çekilmesi üzerine Sırlar tarafından yıkılır. II.Dünya Savaşı'ndan sonraysa köprüye Sırp ulusal kahramanı olarak kabul edilen suikastçi Gavrilo Princip'in ismi verilir. Bu köprü için Boşnaklar farklı Sırlar farklı bir isim kullanırlar.

Vrbanja Köprüsü:

24 yaşındaki Suada Dilberoviç ve 2 çocuk annesi 34 yaşındaki Olga Sučić, Miljacka nehrinin üzerinde bulunan Vrbanja köprüsünün karşısına kurulan barikatlara doğru yürürler. Holiday Inn Oteli'nden Çetnikler tarafından açılan ateş sonucu hayatını kaybederler. Köprü aynı zaman da Suada ve Olga köprüsü olarak da anılır.

SONUÇ

Bosna-Hersek topraklarında 15. ve 16. yüzyıllarda kentleşmede Türklerin büyük etkisi hissedilir. Bu dönemde önemli mimari eserler ortaya çıktı. Bosna-Hersek'te Roma döneminden de köprüler bulunmakla birlikte Bosna-Hersek'teki köprüler en fazla 16. Yüzyılda inşa

edilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman ve onun vezirleri tarafından Doni Vakuf, Foça'da yaptırılmışlardır. Rüstem Paşa, Ilıca'daki Zeljeznici'deki köprüyü yaptırmıştır.

İsen'e göre: "*Şehirlerin Osmanlı uygarlığı doğrultusunda gelişme aşamasında bilim, kültür ve sanatın alt yapısı olan medrese, mektep, tekke ve zaviyeler tesis edilmiş, bunları takiben bilim, kültür ve sanatın ilk temsilcileri bu topraklarda boy vermeye başlamıştır...*" (Eker, 2006:76)

"Mekân tasviri romanda meydana gelebilecek olayları hissettirmekle görevli olduğu kadar, eserdeki kahramanları tanıtıcı bir fonksiyona da sahiptir. Bir kişinin oturduğu ev, yaşadığı oda, kullandığı eşyalara ilişkin tasvirler o kişiye ait özellikleri okuyucuya yansıtır. Kahramanlar genellikle yaşadıkları mekânla bütünleşmiş şekilde karşımıza çıkarlar. İnsanların yaşamak için seçtikleri, ya da yaşamak zorunda oldukları mekânlar zamanla onların kişiliklerinin bir parçası haline gelir." (Özdemir,2006:17)

Her şehrin kendine özgü özel kimliği bulunur. Bu özel kimlikler eserler yoluyla yansıtılır. Köprüler şehrin estetik güzelliğini ve dinanizmini yükselten yapılar arasında en önemlisidirler. Köprüler iki uzak mekanı birleştirme fonksiyonunun ötesine geçip simgesel olurlar.

Vişegradlı Binbaşı Vahid Podziç ile Drina Köprüsü Hakkında Röportaj:

Drina Köprüsü sizin için ne ifade ediyor?

Eski Yugoslavya'da komünist sistemde doğdum. Drina Köprüsü benim için önemlidir. Çünkü eski Yugoslavya'nın en meşhur köprüsüydü. Mostar'dan daha önemlidir. Ben Vişegrad'da doğdum ve bunun için gurur duyuyorum. Drina köprüsünü her gün görüyordum. Drina Köprüsü çok turistik bir yerdi, her gün 20-30 otobüs dolu insan köprüyü görmeye geliyorlardı. Eski Yugoslavya'da özellikle öğrenciler geliyordu çünkü bir gelenek vardı. Okul bittikten sonra öğrenciler geziye götürülürlerdi ve bu yer de Drina köprüsü olurdu. Öğrenciler için o zamanlar yurt dışına gezi yasaktı. Ancak Drina köprüsü romanı nobel ödülü almıştı. Bu yüzden de öğrencilere gösterilmek için bu geziler düzenlenilirdi.

Benim çocukluğum bu köprüde geçti. Her gün köprüden geçtim, arkadaşlarımla bu köprü'nün üzerinden eğlenceler düzenledik, kızlara bakardık. Savaştan önce arabalar geçiyordu sonra sadece yayalara izin verildi. Ben kız arkadaşım ile ilk kez bu köprüde buluştum.

Drina Köprüsü'nün Sırplar ve Boşnaklar için anlamı nedir?

Savaştan önce kardeşlik vardı. Vişegrad'da savaştan önce % 66 Boşnak, %33 Sırp, %1 ise diğer milletler yaşıyordu. Çoğu arkadaşım Sırp'tı. Sırlar da Boşnaklar da köprüye aynı bakıyorlardı. Herkes için önemliydi. Ama bu 92 yılından önceydi. Vişegrad küçük bir olmasına karşılık köprüden dolayı ünlüydü. Ancak savaşta 6000 asker Sırp ve onlarla beraber Vişegrad'daki Sırlar Boşnak'lara saldırdı. Biz Vişegrad'dan çıkmak zorunda kaldık. Savaşta Sırlar Boşnakları köprü'nün üstüne götürüp orda hayvan gibi kestiler. Boşnaklar bu olaylara şahit oldular. Drina nehrine attılar. Çünkü bu köprü sembolikti Osmanlılar yapmıştı. Sırlar Boşnakları Türk olarak görüyorlardı ve böylece Türkleri kendi yaptıkları köprüde öldürerek zafer kazandıklarını düşünüyorlardı. Biz şimdi Drina Köprüsünü sevmiyoruz. Çünkü baktıkça üzerinde yapılan katliamı hatırlıyoruz. Şimdi Türk hükümeti restorasyon için Sırlara para verdi bazen buna kızıyoruz çünkü Vişegrad'da Sırlar yaşıyor savaştan sonra Boşnaklar göç ettiler.

Sırlar için halen önemli. Çünkü Ivo Andriç'i sırp olarak görüyorlar ve nobel ödülünü kazandı. Geçen sene köprü'nün yanında Ivo Andriç şehri anıtını yaptılar. Lisedeysen bu kitabı mecburiyetten okudum. Osmanlılar zalim olarak gösterilmektedir. Bu gerçek değil Sırların mitolojisidir.

Drina Köprüsü ile ilgili anlatılan efsane, hikaye ya da hurafe biliyor musunuz?

Köprü yapıldığı zaman iki çocuğun osmanlı tarafından köprü'nün içine canlı olarak gömüldüğü anlatılır.

Drina köprüsü ile ilgili unutamadığınız bir anınızı anlatır mısınız?

Drina nehrinde yüzmeyi öğrendim, yarışmalar düzenlenilirdi. Ve bu yarışmalarda birinci oldum. Bu yüzden köprü'nün benim için farklı bir anlamı vardır.

Mostarlı Doç. Dr. Dijana Gup ile Mostar Köprüsü Hakkında Röportaj:

Mostar Köprüsü sizin için ne ifade ediyor?

Mostar'ın kimliğinden bahsedecek olursak, bu şehrin kimlik kartının ilk harfi Eski köprü'dür. Eski Köprü bir dönemin, bir kültürün simgesidir. Türkiye bizim coğrafyamıza birbirinden güzel gelenek, yeni bir hayat, mücadele, umut ve paha biçilemez bir kültür getirmiştir. Bu coğrafyalarda halen hiç geçmeyecek olan bir zamanın atmosferi yaşamaktadır. Eski

Köprü'den geçerken kendinizi yeni bir hayata, bambaşka bir dünyaya gidiyormuş gibi hissedersiniz.

Benim hayatım, gençliğim tam da orada, Eski Köprü'nün kenarında başladı. Orada geçirilmiş bir zaman, bir genç kız masumiyetiyle mutlu, aynı köprünün duvarları altında ve yanında, aşk için dökülen ilk gözyaşları, huzur ve mahcup bakış, genç kızlığın ilk sevinci... Savaş döneminde köprünün yıkımı sırasında Bosna-Hersek'te değildim. İnsan böyle bir caniliği nasıl kabullenebilir? Bir şey yıkılıyorsa ve bunu yapan bir insansa eğer her türlü yargıyı hakeder, böyle bir durum hiç bir toplumda ve hiç bir zaman kabul görmez. Eski Köprü'nün yıkılması güzel olan her şeyin, başlarında yüce Sultanın bulunduğu iyi insanlar tarafından yapılan her şeyin yıkılması demektir. Zamanı ve daima yaşayan atmosferi yıkmayı başaramadılar. İnsanları sevenler Eski Köprü'yü de severler. Dünyadaki köprülerin hepsi insanları birleştirmeye yarar, ayırmaya değil. Onlar birliğin, barışın ve sevginin sembolüdür.

Eski Köprü'den geçerken kendimi hayatımın merdivenlerini çıkıyormuş gibi hissediyorum, sanki bir parçam sonsuza dek orada kalmış gibi. Sanki sonsuza dek bir zamanın içine hapsolmuş gibi, mutlu olduğum zamanın içine, kaygısız olduğum zamanın içine. Eski Köprü beni her zaman belki de durduğum bir yere, kim olduğumu, nereye gittiğimi bildiğim bir yere götürecektir. Eski Köprü bana insanları ayırt etmeyi, insanları sevmeyi, insanların düşündüğü gibi düşünmeyi ve birinin bana ihtiyacı olduğunda elimi köprünün diğer tarafına uzatmayı öğretti...

Eski Köprü, bugün köprünün her iki tarafında bulunan insanların inançları geri getirmeli, onların birbirleriyle yakınlık kurmalarını sağlamalı, onları barıştırmalı, her güne, her insana sevinmeyi öğretmeli, Neretva'ya baktıklarında kendilerini, çocuklarını, umutlarını görmeyi, acılarını unutmayı, insanlar aksini iddia ettiklerinde ve imkansız olduğunu söylediklerinde bile affetmeyi bilmeyi öğretmelidir. Bu tekrar barışlarıyla, barış köprüleriyle, barışmalarıyla tanınan insanlar olmamızın yoludur, gelecekte nehrin iki kıyısında barış içinde yaşayan ve amaçları aynı, insan olmak olan insanlar olarak tanınmamızın yoludur. Eski Köprü hepimiz için o barışın, yeni hayatın, umudun kanıtı olmalıdır, gerçeğe uzanan bir yol olmalıdır. Yaşadığımızın ve Neretva aktıkça ve bizi güzelliğiyle büyüledikçe tekrar gülmeyi ve yaşamayı öğrenmiş birer insan oluşumuzun kanıtı olan bir yol. Eski Köprü ise bize uzaktan gizlice ve sessizce imreniyor ve "Hepimiz aynıyız, ortak gücümüz ve adımız sevgi." diyor.

Eski Köprü, Hırvatlar ve Boşnaklar için ne anlam ifade ediyor?

Gerçekten onurlu olan Boşnak ve Hırvatlar için her şeyi, hayatı ifade etmektedir. Aksini düşünenler insan değillerdir.

Mostar Köprüsü ile ilgili anlatılan efsane, hikaye ya da hurafe biliyor musunuz?

Bir çok hikaye biliyorum ama duyduklarımın en enteresanı baş mimarın Eski Köprü'yü resmi bitiminden sonra asla görmemiş olduğudur.

Kaynakça

ARSLAN SELÇUK, Sema- ER AKAN, Aslı, *Bir Şehir İkonu Olma Yolunda Yaya Üst Geçitleri ve Aydınlanmaları*, ODTÜ Yaya Üst Geçit Örneği, III. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu ve Sergisi Bildirileri, 2005.

BEJTİÇ, Alije, *Spomenci osmanlijske arhitekture u Bosni i Hercegovini*, Prilozi za Orientalnu Filologiju, istoriju Jugaslovenkih naroda pod/Turskom Vladavinom, III-IV , Štamparski Zavod- Veselin Masleiai Sarajevo, 1953.

ÇELİÇ, Dzemal- MUJEZİNOVIÇ, Mehmed, *Stari Mostovi u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo-Publishing, 1998.

EKER, Süer, *Bosna'da Etno-Linguistik Yapı ve Türk Dili ve Kültürü Üzerine*, Milli Folklor, Yıl:18, Sayı:72, 2006.

HODEL, Robert, *Andriç i Socijalno Pitanje*, Ivo Andriç 50 Godina Kasnije, Medunarodni Naučni Skup, Akademija Nauka I Umjetnosti Bosne I Hercegovine, Sarajevo, Novembra, 2011.

KAZAZ, Enver, *Univerzalnast Poliçkog Romana*, Ivo Andriç 50 Godina Kasnije, Medunarodni Naučni Skup, Akademija Nauka I Umjetnosti Bosne I Hercegovine, Sarajevo, Novembra, 2011.

KOVAÇ, Zvanko, *Andriç Dijaloški Naratvi o Modernizacija*, Ivo Andriç 50 Godina Kasnije, Medunarodni Naučni Skup, Akademija Nauka I Umjetnosti Bosne I Hercegovine, Sarajevo, Novembra, 2011.

KREŠEVIJAKOVIĆ, Hamdija, *Vodovodi i Gradnje Na u Starom Sarajevo*, İslamska Dionička Ştamparija, Sarajevo, 1939.

LOVRENOVIĆ, Ivan, *Andrić Kao Naşe Ogedalo*, Ivo Andrić 50 Godina Kasnije, Medunarodni Nauçni Skup, Akademija Nauka I Umjetnosti Bosne I Hercegovine, Sarajevo, Novembra, 2011.

ORUÇ Hatice, *15. Yüzyлда Bosna Sancağı ve İdari Dağılımı*, <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/5108>, 10.03.2013.

ÖZDER, Adem, *Bosna – Hersek Cumhuriyetinde Coğrafyanın Halk Kültürüne Etkisi*, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 25, Ocak - 2012, S. 213-237 İstanbul - ISSN:1303-2429.

TEZCAN Nuran- TEZCAN Semih, *Doğumunun 400.Yılında Çelebi Evliya*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2011.

URAL, Ali, *Tarihi Kemer Köprülerinin Sonlu Eleman Metoduyla Analizi*, Deprem Sempozyumu Kocaeli,2005.

VELİÇKOVIĆ, Nenad, *Andrić u çitankama*, Ivo Andrić 50 Godina Kasnije, Medunarodni Nauçni Skup, Akademija Nauka I Umjetnosti Bosne I Hercegovine, Sarajevo, Novembra, 2011.

